

Економіка та управління підприємствами

УДК 338.432:633.521

Чухліб Алла Василівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри статистики та економічного аналізу
Національний університет біоресурсів і природокористування України*

Чухлеб Алла Васильевна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры статистики и экономического анализа
Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины*

Chukhleb Alla

*PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Statistics and Economic Analysis
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine*

**ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА
ПРОДУКЦІЇ ЛЬОНАРСТВА
ОСОБЕННОСТИ ОЦЕНКИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОИЗВОДСТВА
ПРОДУКЦИИ ЛЬНОВОДСТВА
FEATURES OF EVALUATING EFFICIENCY OF PRODUCTION OF
FLAX PRODUCTION**

***Анотація.** В статті висвітлено теоретико - методичні, організаційні та практичні аспекти особливостей формування і оцінки ефективності виробництва льнопродукції.*

Ефективність являє діалектичну єдність двох взаємопов'язаних принципів – максимізації корисного ефекту та мінімізації витрат. Ефективність льновиробництва визначається співвідношенням результату/ ефекту до витрат ресурсів. Чим вище величина результату на

одиницю витрат ресурсів, або чим менше припадає витрат для досягнення кожного одиничного результату, тим вищою вважається ефективність виробництва продукції льонарства.

Льонарство – специфічна галузь рослинництва, в якій процес виробництва можна розділити на два цикли – вирощування і збирання льону-довгунця та переробка льоносировини. Розрахунок показників ефективності льновиробництва має свої особливості. Льон-довгунець дає два види продукції – насіння і солону. Крім того, об'єктами калькуляції є треста і волокно. Для об'єктивної оцінки ефективності виробництва лубоволокнистої продукції на всіх етапах льоноіндустрії необхідно враховувати її якість.

Визначення ефективності льновиробництва передбачає вибір критерію її оцінки. Критерій – це якість ефективності, що відображає саму її суть, тобто є основним принципом оцінки. Критерієм ефективності виробництва льонопродукції слід вважати оптимізацію виходу екологічно чистої продукції льону-довгунця з одиниці площі у вартісному виразі при раціональних витратах сукупних виробничих ресурсів на одиницю продукції та збереженні природної екологічної рівноваги.

Ефективність льновиробництва нерозривно пов'язана з визначенням показників її вимірювання. Застосування системного підходу до визначення показників ефективності виробництва продукції льонарства, що характеризуються співвідношенням результатів і витрат ресурсів на всіх стадіях виробничого процесу – від вирощування льону-довгунця до виробництва екологічно чистої льонопродукції, сприяє формуванню комплексної об'єктивної оцінки результатів виробництва, необхідної для розробки стратегії розвитку підприємства.

Ключові слова: льонарство, льонопродукція, ефективність, критерій, оцінка, якість.

Аннотация. В статье освещены теоретико-методические, организационные и практические аспекты особенностей формирования и оценки эффективности производства льнопродукции.

Эффективность представляет диалектическое единство двух взаимосвязанных принципов – максимизации полезного эффекта и минимизации затрат. Эффективность льнопроизводства определяется соотношением результата/ эффекта к затратам ресурсов. Чем выше величина результата на единицу затрат ресурсов, или чем меньше приходится затрат для достижения каждого единичного результата, тем выше считается эффективность производства продукции льноводства.

Льноводство – специфическая отрасль растениеводства, в которой процесс производства можно разделить на два цикла – выращивание и сбор льна-долгунца и переработка льносырья. Расчет показателей эффективности льнопроизводства имеет свои особенности. Лен-долгунец дает два вида продукции – семена и солому. Кроме того, объектами калькуляции являются треста и волокно. Для объективной оценки эффективности производства льнопродукции необходимо учесть ее качества.

Определение эффективности льнопроизводства предусматривает выбор критерия ее оценки. Критерий – это качество эффективности, отображающее саму ее суть, то есть является основным принципом оценки. Критерием эффективности производства льнопродукции следует считать оптимизацию выхода экологически чистой продукции льна-долгунца с единицы площади в стоимостном выражении при рациональных затратах совокупных производственных ресурсов на единицу продукции и сохранении природного экологического равновесия.

Эффективность льнопроизводства неразрывно связана с определением показателей ее измерения. Применение системного подхода

к определению показателей эффективности производства продукции льноводства, характеризующихся соотношением результатов и затрат ресурсов на всех стадиях производственного процесса – от выращивания льна-долгунца до производства экологически чистой льнопродукции, способствует формированию комплексной объективной оценки результатов производства, необходимой для разработки стратегии развития предприятия.

Ключевые слова: *льноводство, льнопродукция, эффективность, критерий, оценка, качество.*

Summary. *The article deals with theoretical-methodological, organizational and practical aspects of the features of the formation and assessment of efficiency of production of flax.*

Efficiency is a dialectical unity of two interrelated principles-maximize beneficial effects and minimize costs. Efficiency of flax production is determined by the ratio of result effect to the cost of resources. The higher the amount of result per unit of resource cost, or less than necessary costs to achieve each individual result, the higher is the efficiency of production of flax. The flax-specific crop, in which the production process can be divided into two cycles: growing and harvesting of flax and processing logoservice. The account of indexes of efficiency of production has its own characteristics. Flax yields two products seed and straw. In addition, the calculation of the trust are and fiber. For the objective evaluation of the efficiency of production of flax in all stages is necessary to consider its quality.

Determination of the effectiveness of flax production involves the selection of criteria for its evaluation. The criterion is the quality of efficiency, which reflects its essence, that is the basic principle of evaluation. Criteria the efficiency of production of flax should be the optimization of the output environmentally friendly products of flax unit area in terms of value at a rational cost aggregate

production resources per unit of production and maintaining the ecological balance.

Efficiency of flax production is inextricably linked with the definition of indicators for its measurement. A systematic approach to the definition of indicators of efficiency of production of flax, characterized by the ration of outputs and inputs of resources at all stages of production process-from growing of flax to the production of ecologically clean flax, promotes the formation of a comprehensive objective assessment of the results of production necessary for the development strategy of the enterprise.

Key words: *flax-growing, flax production, efficiency, criterion, evaluation, quality.*

Постановка проблеми. Оцінка ефективності виробництва льонопродукції ґрунтується на комплексному аналізі виробничого циклу з урахуванням виду отриманої продукції (соллома, треста, волокно, насіння). Лубоволокниста льоносировина у натуральному вираженні об'єктивно характеризує процес виробництва, але при цьому необхідно врахувати її якість. Обсяг виробництва лубоволокнистої сировини в сукупності з її якістю визначають ступінь задоволення суспільних потреб. Якість льонопродукції впливає на її конкурентоспроможність, розширення сфери використання та асортименту товарів народного споживання, формування ціни реалізації, ефективність функціонування підприємств з вирощування і переробки продукції льонарства. Ефективність виробництва льонопродукції на різних стадіях виробничого процесу нерозривно пов'язана з визначенням системи показників її вимірювання з метою об'єктивного відображення всієї повноти отриманого результату.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретико-методичних та практичних аспектів формування та оцінки ефективності виробництва продукції аграрного сектору присвячені праці багатьох

вчених, серед яких В. Г. Андрійчук [1], О. В. Домінська [2], С. М. Кваша [7], Н. В. Кудренко [3], Ю. О. Лупенко [8], В. Я. Месель-Веселяк [4] та ін.

Проте потребують подальшого комплексного дослідження питання ефективності виробництва льонопродукції з врахуванням особливостей багатостадійного виробничого процесу вирощування, збирання та переробки продукції льонарства.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження особливостей оцінки ефективності виробництва льонопродукції на всіх стадіях технологічного процесу та обґрунтування методичних підходів щодо її удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Термін «ефективність» походить від латинських слів «effectus», що означає виконання, результат та «efficientia» – результативність. Ефект – це результат виробництва без врахування витрат на його досягнення, виражений в абсолютних одиницях виміру, тоді як ефективність визначається відношенням результату/ ефекту виробництва до витрат ресурсів. Ефективність льонівиробництва – складна багатофакторна категорія, що відображає кількісні та якісні сторони виробничих відносин.

Ефективність виробництва продукції льонарства формується під впливом сукупної дії факторів – технологічних, організаційних, економічних, соціальних, екологічних. В цьому виявляється комплексний характер визначення ефективності, при якому в результатах відображаються наявність, співвідношення і використання факторів виробництва. Вплив певного фактора на ефективність льонівиробництва здійснюється внаслідок зміни його величини і співвідношення всієї системи факторів.

Підвищення ефективності виробництва продукції льонарства полягає у формуванні комплексу умов для забезпечення розширеного відтворення, що дозволяють галузі задовольнити не тільки попит суспільства, але й

гармонічно розвиватися на підставі дії стійких організаційно-економічних, правових, соціальних та екологічних зв'язків і відносин.

Незважаючи на те, що проблемі ефективності виробництва продукції присвячено багато наукових праць, вона залишається предметом дискусій. Визначення економічної ефективності виробництва передбачає вибір критерію її оцінки. Термін «критерій» походить від грецького «*kryterion*», що означає засіб для судження [5, с. 311]. У науковому розумінні критерій – це якість, властивість ефективності, що відображає саму її сутність, тобто є основним принципом оцінки. Критерій економічної ефективності – це інструмент вибору найкращих шляхів і засобів досягнення як стратегічних, так і поточних соціально-економічних цілей.

Ефективність виробництва залежить, перш за все, від родючості земельних ресурсів та рівня її використання, результати праці - від кліматичних і погодних умов, що характеризуються нестійким характером. Сезонність виробництва не врахувати просто неможливо. Усі ці та інші особливості, безумовно, відображаються на ефективності льонівиробництва і повинні бути враховані при визначення цієї категорії.

Критерієм ефективності виробництва продукції льонарства слід вважати оптимізацію виходу екологічно чистої продукції льону-довгунця з одиниці площі у вартісному виразі при раціональних витратах сукупних виробничих ресурсів на одиницю продукції та збереженні природної екологічної рівноваги.

Визначення показників економічної ефективності виробництва продукції льонарства має певні особливості. Льон-довгунець дає два види продукції – насіння і солону. Крім того, об'єктами калькуляції є треста і волокно. Ціни на льонопродукцію значно варіюють залежно від її якості.

Якість кінцевої льонопродукції залежить від якості продукції, одержуваної на кожній стадії технологічного процесу: льоносолома –

льонотреста – лляне волокно. Так, відсоток виходу довгого волокна, його якість, ціна реалізації безпосередньо залежать від якості льонотрести.

Багатостадійність виробництва продукції льонарства та необхідність визначення ефективності виробництва кожного її виду на різних стадіях технологічного процесу вимагають застосування системного підходу для відображення результативних показників льонувиробництва.

Економічну ефективність виробництва продукції льонарства здійснюють з використанням як натуральних, так і вартісних показників у розрахунку на 1 га посіву, на 1 ц продукції тощо. Обсяг виробництва льонопродукції в натуральному вираженні є базисним показником для визначення економічних показників ефективності виробництва продукції з льону-довгунця – урожайності, трудомісткості та собівартості. В урожайності відображається ефективність використання земельних, трудових ресурсів, основних і оборотних засобів. Собівартість продукції, як економічна категорія, об'єднує в грошовій формі всі витрати підприємства, відшкодування яких необхідні для здійснення процесу простого відтворення. Істотний недолік собівартості полягає в тому, що її визначення здійснюють без врахування якості льонопродукції. Для обчислення економічної ефективності необхідно врахувати показник якості по тих видах продукції, ціни на які диференційовані залежно від рівня якості, а саме, на волокнисту продукцію та насіння льону-довгунця. Поряд з урожайністю та якістю льонопродукції, собівартість є вихідною величиною для визначення прибутку та рентабельності льонувиробництва, що слугують орієнтиром стратегії розвитку підприємств.

Слід зауважити, що за результатами аналізу кількісних і якісних показників використання сировини не можна зробити висновки щодо ефективності її використання, визначити кількість зекономленої/перевитраченої льоносировини. Перевитрата льонотрести може бути частково або повністю компенсована якістю льоноволокна, і навпаки,

отримана економія льонотрести за рахунок відсоткового виходу льоноволокна може бути зведена нанівець низьким номером отриманого волокна.

Досліджуючи ефективність виробництва продукції льонарства, необхідно визначити показники ефективності використання сировини, а саме, комплексний показник питомої витрати сировини на одиницю льонопродукції, нормативної питомої витрати трести на одиницю волокна, фактичної питомої витрати трести на одиницю волокна, економії/перевитрат трести на весь обсяг отриманого волокна, повного показника питомої витрати трести на одиницю/ весь обсяг отриманого волокна з урахуванням якості трести і волокна та узагальнюючий показник - рентабельність переробки льоносировини.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, використання системного підходу до формування і оцінки показників ефективності виробництва льонопродукції та ефективності використання льоносировини дозволяє всебічно проаналізувати ефективність льоновиробництва, обґрунтувати стратегію розвитку підприємств з виробництва і переробки продукції льонарства.

Література

1. Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз. К. : КНЕУ, 2005. 292 с.
2. Домінська О. Я. Вплив факторів на розвиток льонарства в Україні.
URL: http://www.agrosvit.info/pdf/7_2015/4.pdf
3. Кудренко Н. В. Теоретико-методичні підходи щодо оцінювання економічної ефективності функціонування підприємств // Економіка. 2014. № 24. С. 61-67.

4. Месель-Веселяк В.Я., Федоров М.М. Стратегічні напрями розвитку аграрного сектору економіки України // Економіка АПК. 2016. № 6. С. 37–49.
5. Методические подходы к оценке эффективности предпринимательской деятельности в аграрной сфере. Ильчук Н.М., Коновал И.А., Ус С.И. // Экономика АПК. 2017. № 5 С. 51-58.
6. Новий український тлумачний словник. Близько 20000 слів і словосполучень/ за заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В. В. Дубічинського. Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2008. 608 с.
7. Прогнозування виробництва продукції рослинництва та його ресурсне забезпечення в Україні. С. М. Кваша, М. М. Ильчук, І. А. Коновал, М. М. Федюшко. К.: ННЦ «ІАЕ», 2013. 244 с.
8. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. К.: ННЦ «ІАЕ», 2012. 182 с.

References

1. Andrijchuk V. Gh. Efektyvnistj dijajlnosti aghrarnykh pidpryjemstv: teorija, metodyka, analiz. K. : KNEU, 2005. 292 s.
2. Dominsjka O. Ja. Vplyv faktoriv na rozvytok ljonarstva v Ukrajini. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/7_2015/4.pdf
3. Kudrenko N. V. Teoretyko-metodychni pidkhody shhodo ocinjuvannja ekonomichnoji efektyvnosti funkcionuvannja pidpryjemstv // Ekonomika. 2014. № 24. S. 61-67.
4. Mesel-Veseliak V.Ia., Fedorov M.M. Stratehichni napriamy rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky Ukrainy // Ekonomika АПК. 2016. № 6. S. 37-49.

5. Metodicheskie podkhody k otsenke effektivnosti predprinimatelskoy deyatel'nosti v agrarnoy sfere. Ilchuk N.M., Konoval I.A., Us S.I. Ekonomika APK. 2017. № 5. S. 51-58.
6. Novyj ukrajinskijj tlumachnyj slovnyk. Blyzko 20000 sliv i slovospoluchenj/ za zagh. red. d-ra filol. nauk, prof. V. V. Dubichynskogho. Kharkiv: Knyzhkovyj klub «Klub Simejnogho Dozvillja», 2008. 608 s.
7. Proghnozuvannja vyrobnyctva produkciji roslynnnyctva ta jogho resursne zabezpechennja v Ukraini. S. M. Kvasha, M. M. Iljchuk, I. A. Konoval, M. M. Fedjushko. K.: NNC «IAE», 2013. 244 s.
8. Stratehichni napriamy rozvytku silskoho hospodarstva Ukrainy na period do 2020 roku / za red. Yu. O. Lupenka, V. Ya. Mesel-Veseliaka. K.: NNTs IAE, 2012. 182 s.